

СТРАТЕГІЯ

розвитку страхового ринку України на 2011–2020 роки

Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011 – 2020 роки (далі – Стратегія) розроблена відповідно до статей 2 та 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 № 2591-VI. Стратегія спрямована на забезпечення прозорості та передбачуваності державної політики щодо страхового ринку, координацію діяльності владних та недержавних інститутів, учасників страхового ринку.

Стратегія є складовою частиною середньострокових програм соціально-економічного розвитку держави, формулює особливості (мету, основні завдання та заходи для їх виконання) державної політики щодо страхового ринку на найближчу перспективу.

Реалізація Стратегії має покращити якість страхового ринку, стати значним кроком на шляху впровадження в Україні ефективних механізмів управління ризиками державою та приватними особами, створити належну взаємодію держави та страхового ринку при відшкодуванні збитків від стихійних явищ та катастроф, зменшити негативний вплив їх наслідків із використанням інституту страхування, забезпечити формування потужного джерела внутрішніх довгострокових інвестицій для сталого, інноваційного розвитку економіки України.

1. Сучасний стан, проблеми та ризики розвитку страхового ринку

Впродовж останніх докризових років страховий ринок динамічно розвивався, зростала капіталізація страховиків. Рівень охоплення страхування наземних транспортних засобів перевищував 50 відсотків, ризиків цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів – 70 відсотків. За темпами приросту премій страховий ринок далеко випереджав інші галузі економіки країни. З'явилися страхові компанії як з іноземними, так і вітчизняними інвестиціями, які надають послуги європейського рівня, впроваджують сучасні технології, готують кваліфіковані кадри, підтримують належний рівень сервісу, дотримуються показників ліквідності та платоспроможності.

У зв'язку з фінансовою кризою вперше за останні 20 років зменшились обсяги класичного страхового ринку. Найбільше падіння відбулося у страхуванні наземних

транспортних засобів, що у 2009 році становило 33% у валових надходженнях страхових платежів (премій, внесків).

Водночас, як у період розвитку, а тим більше з урахуванням фінансової кризи, багато проблем страхового ринку залишаються не вирішені. Як наслідок, страховий ринок не забезпечує потреб суспільства в сучасних страхових послугах. На ринку існують страхові компанії, які практикують демпінг, не забезпечуючи при цьому виконання взятих на себе зобов'язань, прикриваючись недостовірною звітністю, яка не дає змоги оцінити реальний фінансовий стан таких страховиків, що спотворює можливість споживача зробити усвідомлений вибір.

Розвиток страхового ринку гальмує недосконале, застаріле законодавство, неефективні, непрозорі, непередбачувані та вибіркові регулювання і нагляд держави. Заходів, що вживаються для фінансового оздоровлення страховиків, виведення з ринку тих страховиків, які не мають можливості найближчим часом покращити свій незадовільний фінансовий стан, не достатньо. На неналежному рівні забезпечуються потреби ринку в кваліфікованому персоналі, насамперед, страхових агентів, андеррайтерів, актуаріїв, страхових інженерів, страхових детективів.

Через значний обсяг непокритих страхуванням ризиків у державі та суспільстві бракує коштів на відшкодування шкоди або виникає необхідність використання коштів державного, місцевих бюджетів і суспільних фондів. У структурі українського ВВП не виправдано малою є частка класичного страхового ринку, на яку припадає близько 0,9 відсотка, у той час як середньосвітовий показник становить близько 7 відсотків.

Водночас розвиток страхування великих ризиків в енергетичній та будівельній сфері, аграрному секторі, ризиків за масовими видами страхування, зокрема, медичного страхування, страхування життя та формування потужного довгострокового фінансового ресурсу через залучення заощаджень домашніх господарств та корпорацій до інвестиційного процесу неможливий без реформування страхового сектора економіки.

Нерозвиненість інститутів саморегулювання призводить до надмірного,

витратного та неефективного втручання держави в ринкові процеси, не дозволяє в повному обсязі залучити інтелектуальні та фінансові ресурси страховиків і професійних об'єднань.

Недосконалість регулювання страхових посередників, актуаріїв, аудиторів, сюрвеєрів і аджастерів не дозволяє забезпечити суцільне регулювання страхового ринку.

Страховий ринок перебуває під дією значних як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. Основними з них є:

- глобальні ризики, зумовлені циклічним характером розвитку світової економічної та фінансової систем, неможливістю передбачити час та масштаб чергової кризи;

- макро- та мікроекономічні ризики, пов'язані із збереженням тенденцій до зниження темпів зростання національної економіки або окремих галузей, рівня інвестиційної активності, високих рівнів інфляції та відсотків за банківським кредитуванням, низького рівня життя населення України, недостатнього рівня розвитку внутрішньої інфраструктури;

- фінансові ризики, що включають незадовільний фінансовий стан значної частини страховиків, низький рівень якості активів, залежність інвестиційних доходів від депозитної політики банківської системи;

- комерційні ризики, до яких належить посилення цінової конкуренції та загроза банкрутства значної кількості страховиків, зростання обсягу невиконаних зобов'язань між страховиками, в т.ч. за договорами перестраховання, та у відносинах з контрагентами і партнерами (банками, інвестиційними компаніями тощо).

2. Мета, основні завдання та заходи щодо реалізації Стратегії

2.1. Метою Стратегії є відродження первинної ролі страхування як суспільно-корисної функції захисту майнових інтересів громадян, суб'єктів економічної діяльності та держави на основі розбудови конкурентоспроможного, відкритого, платоспроможного, оснащеного найсучаснішими інфраструктурою, технологіями страхового ринку з привабливим і широким асортиментом якісних страхових послуг та інструментів,

■ гарантованим рівнем захисту прав споживачів та сучасними методами регулювання і нагляду із залученням інститутів саморегулювання.

Досягнення мети Стратегії є одним з найважливіших пріоритетів довгострокової економічної політики держави у фінансовій сфері.

2.2. Основними завданнями та заходами щодо реалізації Стратегії є:

2.2.1 оздоровлення страхового ринку та подолання наслідків кризи, для чого необхідно забезпечити:

- методологічну єдність страхової звітності;
- впровадження контролю достовірності звітності страховиків, оцінки розмірів резервів, якості та вартості активів, зокрема, з проведенням незалежно-го аудиту;
- підвищення вимог до аудиторів, які здійснюють аудит страховиків, та перегляд реєстру таких аудиторів;
- спрощені процедури передачі страхового портфеля та перетворення страховика у страхового посередника;
- впровадження інституту субординованого боргу;
- підтримання добросовісної конкуренції та протидія неправомірним перевагам у конкуренції, отриманим внаслідок порушення законодавства;
- впровадження принципу першочерговості задоволення вимог страховальників у загальній черзі інших кредиторів та виключення з ліквідаційної маси страхової компанії страхових резервів за всіма видами страхування;
- перегляд умов ліцензування страховиків, передбачивши обов'язок доведення здатності страховика виконувати свої зобов'язання в майбутньому;

2.2.2 розбудова ефективного, прозорого, недискримінаційного, інституційно спроможного, передбачуваного державного нагляду за страховим ринком, для чого необхідно:

- забезпечити інституційну спроможність Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (надалі – Орган нагляду), а саме: позбавити її невластивих та наділити необхідними повноваженнями; підвищити кваліфікаційний рівень працівників, у тому числі шляхом встановлення їх заробітної плати на рівні заробітної плати у піднаглядних установах; впровадити сучасні інформаційні технології, зокрема перевести піднаглядні установи виключно на електронну звітність; забезпечити необхідними джерелами фінансування, зокрема шляхом впровадження платежів нагляду;
- надати політичну незалежність Органу нагляду, переглянувши порядок призначення та звільнення голови і членів Органу нагляду;
- удосконалити розподіл повноважень щодо регулювання і нагляду між

центральною владою та Органом нагляду;

- забезпечити інформаційну прозорість та передбачуваність діяльності Органу нагляду;

• надати Органу нагляду право використовувати обов'язкові для розгляду рекомендації для оперативного припинення дій, що містять ознаки порушень законодавства;

- систематизувати порушення законодавства та встановити відповідальність щодо кожного з цих порушень з урахуванням ступеня їх суспільної небезпеки;

2.2.3 впровадження реального захисту прав споживачів, для чого необхідно:

- забезпечити контроль за достовірністю фінансової звітності страховиків;
- забезпечити регулярне оприлюднення інформації про діяльність страховиків інших учасників страхового ринку в електронних і друкованих засобах масової інформації;
- впровадити для страховиків систему пруденційного нагляду, вимоги до акціонерів (учасників), до оцінки вартості активів, консолідований нагляд у фінансових групах;

• впровадити інститут «страхового омбудсмена»;

- впровадити вимоги до регулятивного капіталу на підставі системи управління ризиками страховиків;

• унормувати діяльність інших, окрім страховиків, учасників страхового ринку, зокрема, посередників, аудиторів, актуаріїв, аварійних комісарів, експертів, аджастерів, сюрвеєрів;

• впровадити стандарти корпоративного управління страховиків;

• створити ефективну систему протидії страховому шахрайству;

• запровадити дозвільну процедуру щодо операцій з активами страховиків, до яких вживається захід впливу у вигляді затвердження плану відновлення фінансової стабільності;

2.2.4 удосконалення системи управління ризиками в державі та суспільстві, для чого необхідно:

- визначити ризики, які утримуються державою та органами самоврядування, сформувати джерела їх покриття коштами державного і місцевого бюджетів та іншими коштами, наприклад Стабілізаційного фонду тощо, та ризики, які мають бути передані страховикам, та забезпечити реальне управління такими ризиками. При цьому передбачити запровадження заборони використання коштів державного та місцевого бюджетів для компенсації одним платником податку за рахунок інших збитків, що можуть бути відшкодовані за договорами страхування, укладеними на звичайних ринкових умовах;

• визначити ризики приватного сектору, які створюють значну небезпе-

ку для суспільного життя, переглянути сфери обов'язковості їх страхування та диференціацію рівня регламентації умов страхування залежно від ступеня значимості ризику для суспільства та розвиненості відповідного ринку;

- удосконалити систему відповідальності суб'єктів державного та приватного сектору за заподіяну шкоду, в т.ч. об'єктами підвищеної небезпеки, з використанням механізмів фінансового забезпечення, зокрема, страхування таких ризиків, визначення лімітів страхових сум залежно від специфіки діяльності та шкоди, яка може бути заподіяна;

2.2.5 сприяння розвитку основних видів страхування, для чого необхідно здійснити:

- залучення страховиків до системи другого рівня пенсійного забезпечення, в тому числі як адміністраторів відкритих пенсійних фондів;

• розбудову правових засад для впровадження обов'язкового соціального медичного страхування (ОСМС), яке має здійснюватися з участю страхових організацій, базуватися на конкурентних засадах та праві вибору громадянином сімейного лікаря (лікаря загальної практики), закладу охорони здоров'я і страховика;

• розбудову передбачуваної, прозорої, ефективної та надійної системи страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою як ефективного інструменту державної політики в сфері сільського господарства, що не суперечить вимогам СОТ, базується на ринкових засадах та принципах державно-приватного партнерства, згідно з якими держава здійснює регулювання, нагляд та надає фінансову підтримку (субсидування страхових премій, участь у відшкодуванні катастрофічних збитків), а приватний страховий сектор – безпосередньо страхування, перестраховування та інвестує кошти в розбудову страхової мережі й інших елементів інфраструктури системи;

• удосконалення оподаткування учасників страхового ринку, а саме: запровадження на законодавчому рівні стимулюючої податкової політики щодо розвитку особистого страхування, довгострокового страхування життя, участі страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення, обов'язкового медичного страхування шляхом віднесення частки внесків з цих видів страхування на валові витрати юридичних осіб і вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб;

• поетапне збільшення лімітів відповідальності та перехід на пряме врегулювання збитків з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, запровадження вільних тарифів за цим видом страхування, спро-

шення процедур сплати страхового відшкодування за шкоду, завдану життю та здоров'ю;

2.2.6 інтеграція страхового ринку України до світового фінансового простору, для чого необхідно:

- адаптувати законодавство України у сфері страхування до законодавства Європейського Союзу, зокрема, шляхом прийняття нової редакції Закону України «Про страхування»;

- усунути суперечності між чинними нормативно-правовими актами з метою вдосконалення договірних відносин у сфері страхування, класифікації ризиків і видів страхування;

впровадити міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності страховиків;

- укладати двосторонні та багатосторонні договори між Органом нагляду та органами страхового нагляду інших країн щодо взаємодії у сфері регулювання страхової (перестрахової) діяльності;
- запровадити взаємний обмін інформацією між Органом нагляду та органами страхового нагляду інших держав щодо діяльності страховиків, їх філій, страхових посередників і страхових груп (страхових холдингів).

3. Організація та етапи реалізації Стратегії

Стратегія реалізовуватиметься у три етапи.

3.1. На першому етапі (2011 – 2013 роки) реалізуються першочергові завдання щодо:

- оздоровлення страхового ринку та подолання наслідків фінансової кризи;
- удосконалення державного регулювання страхового ринку в частині підвищення прозорості та передбачуваності діяльності Органу нагляду і прозорості дій страховиків, інформованості учасників страхового ринку;

- удосконалення розподілу функцій щодо регулювання і нагляду між центральними органами виконавчої влади та Органом нагляду;

- впровадження платежів нагляду;
- удосконалення державної системи управління ризиками в частині аналізу й оцінювання державними інституціями ризиків держави;

- інтеграції страхового ринку України до світового фінансового простору в частині міжнародних стандартів фінансової звітності.

Перший етап передбачає першочергове розроблення і впровадження закону про оздоровлення та подолання наслідків фінансової кризи, розроблення та прийняття нової редакції Закону «Про страхування» і внесення змін до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг в Україні», приведення інших законодавчих та нормативно-правових актів у відповідність до цих законів.

Також на першому етапі розробляються і приймаються закони щодо страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою та обов'язкового соціального медичного страхування, забезпечується інституційна спроможність та політична незалежність Органу нагляду.

3.2. На другому етапі (2014 – 2016 роки) забезпечується впровадження прийнятих на першому етапі актів законодавства та реалізуються завдання щодо:

- удосконалення державного регулювання страхового ринку в частині продовження перегляду повноважень Органу нагляду, впровадження пруденційного нагляду з елементами економічної оцінки балансу страховика, систем управління ризиками страховика, вимог до регулятивного капіталу, контролю за діяльністю осіб, що відповідно до умов договору виконують частину функцій страховика;

- удосконалення системи управління ризиками в державі та суспільстві;

- сприяння запровадженню та прискореному розвитку основних видів страхування, зокрема, страхування сільськогосподарської продукції за державної фінансової підтримки та обов'язкового соціального медичного страхування;

- удосконалення захисту прав споживачів.

Реалізація завдань другого етапу сприятиме відродженню довіри до страхування та забезпечить достатній рівень захисту прав споживачів страхових послуг, наблизить умови функціонування страхового ринку України до умов Європейського Союзу, розвантаження державного та місцевих бюджетів від непередбачуваних витрат і переведення їх у стабільні (заплановані) рівномірні витрати на страхування.

3.3. На третьому етапі (2017 – 2020 роки) реалізуються завдання щодо:

- завершення удосконалення державного регулювання страхового ринку в частині впровадження вимог до регулятивного капіталу на підставі системи управління ризиками страховиків;

- перегляд та удосконалення на основі накопиченого досвіду нормативно-правового регулювання основних видів страхування;

- повноцінної інтеграції страхового ринку України до світового фінансового ринку;

- забезпечення реального захисту прав споживачів.

Організаційне забезпечення реалізації цієї Стратегії покладатиметься на міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади в межах їх компетенції. Координація та контроль за реалізацією заходів, передбачених цією Стратегією, покладатиметься на Орган нагляду. Аналіз ефективності реалізації Стратегії, формування пропозицій щодо підтримання її в актуальному стані залежно від ризиків, що супроводжують її реалізацію, та економічної ситуації в державі покладатиметься на міжвідомчу комісію, що створюється при Кабінеті Міністрів України у складі представників міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади, задіяних у реалізації Стратегії, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства.

4. **Очікувані результати реалізації Стратегії**

Реалізація Стратегії створить умови для сталого зростання страхового ринку України, його конкурентоспроможності в умовах інтеграції у світовий фінансовий простір, забезпечить:

- задоволення потреб держави та приватного сектору в якісних страхових послугах;

- досягнення рівня проникнення страхування до 5 відсотків ВВП України;

- задоволення потреб держави в інвестиційному ресурсі на рівні 100 млрд. грн., у тому числі в довгостроковому інвестиційному ресурсі на рівні 50 млрд. грн.;

- збільшення щорічних виплат страхових відшкодувань до 30 млрд. грн. у 2020 році;

- зменшення вартості залученого капіталу для підприємств, що страхують свої ризики;

- підвищення конкурентоспроможності економіки України в цілому;

- приведення кількості страхових компаній у відповідність до попиту на послуги страхування, гарантованого рівня платоспроможності, визначеного законодавством, стану конкуренції та витрат держави для здійснення нагляду та регулювання;

- створення додаткових робочих місць на 50 тис. осіб;

- збільшення надходжень до бюджету та фондів соціального страхування за рахунок сплачених страховиками податків і внесків понад 3 млрд. грн. у 2020 році.

5. **Фінансове забезпечення реалізації Стратегії**

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії на першому і частково на другому етапах здійснюється в межах бюджетних асигнувань. До реалізації положень Стратегії доцільно залучити ресурси міжнародної технічної допомоги та інших джерел у межах чинного законодавства.

На другому та третьому етапах, крім зазначених вище джерел, передбачається залучення надходжень від учасників ринку фінансових послуг у межах функціонування реформованої системи фінансування органів регулювання та нагляду. ■